

“EXPERTISE OF NORMATIVE AND TECHNICAL DOCUMENTS”

7 –Ma`ruza.

Me'yoriy hujjatlarning me'yoriy nazorati

[Lecture 7. Normative control of normative
documents]

7 –Ma`ruza.

Me'yoriy hujjatlarning me'yoriy nazorati

Reja:

1. Me'yoriy nazoratni o'tkazish uchun asos bo'luvchi hujjatlar
2. Me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqishning asosiy qoidalari

Standartlarning me'yoriy nazoratida quyidagi standart va tasniflagichlarga murojaat etiladi:

- * ГОСТ 1.5-2001 Межгосударственная система стандартизации. Стандарты межгосударственные, правила и рекомендации по межгосударственной стандартизации. Общие требования к построению, изложению, оформлению, содержанию и обозначению
- * ГОСТ 7.4-95 Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Издания. Выходные сведения
- * ГОСТ 7.75-97 Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Коды наименований языков
- * ГОСТ 8.310-90 Государственная система измерений. Государственная служба стандартных справочных данных. Основные положения
- * ГОСТ 12.1.007-76 Система стандартов безопасного труда. Вредные вещества. Классификация и общие требований безопасности

Standartlarning me'yoriy nazoratida quyidagi standart va tasniflagichlarga murojaat etiladi:

- * ГОСТ 12.1.044-89 Система стандартов безопасности труда. Пожаровзрывоопасность веществ и материалов. Номенклатура показателей и методы их определения
- * ГОСТ 12.4.026-76 Система стандартов безопасности труда. Цвета сигнальные и знаки безопасности
- * ГОСТ 14192-96 Маркировка грузов
- * ГОСТ 15150-69 Машины, приборы и другие технические изделия. Исполнения для различных климатических районов. Категории, условия эксплуатации, хранения и транспортирования в части воздействия климатических факторов внешней среды
- * ГОСТ 17527-2003 Упаковка. Термины и определения
- * ГОСТ 19433-88 Грузы опасные. Классификация и маркировка
- * ГОСТ 21140-88 Тара. Система размеров
- * O'z DSt 1.0:200 Ўзбекистон стандартлаштириш тизими. Асосий қоидалар
- * O'z DSt 1.3:200 Ўзбекистон стандартлаштириш тизими. Ташкилот стандартларни ишлаб чиқиш, тасдиқлаш ва рўйхатга олиш тартиби

Standartlarning me'yoriy nazoratida quyidagi standart va tasniflagichlarga murojaat etiladi:

- * O'z DSt 1.7:1998 Ўзбекистон стандартлаштириш давлат тизими. Давлатлараро, миллий стандартларни ва бошқа мамлакатларнинг меъёрий ҳужжатларини қўллаш тартиби
- * O'z DSt 1.5:1993 Ўзбекистон стандартлаштириш давлат тизими. Меъёрий ҳужжатларни текшириш, қайта кўриб чиқиш, ўзгартириш ва бекор қилиш тартиби
- * O'z DSt 1.8:200_ Ўзбекистон стандартлаштириш тизими. Тавсияномаларни ишлаб чиқиш, келишиш ва тасдиқлаш тартиби
- * O'z DSt 1.15:1999 Ўзбекистон стандартлаштириш давлат тизими. Маҳсулотга ишлаб чиқилган меъёрий ҳужжат даражаси ва турини аниқлаш
- * Ўз РСТ 2.321-96 Конструкторлик ҳужжатнинг ягона тизими. Ҳарфли белгиланишлар
- * O'z DSt 8.012:2005 Ўзбекистон Республикаси ўлчашлар бирлигини таъминлаш давлат тизими. Физикавий катталиклар бирлиги
- * O'z DSt ISO/IEC 21:2001 Ўзбекистон стандартлаштириш давлат тизими. Халқаро ва минтақавий стандартларни Ўзбекистон давлат стандартлари сифатида қабул қилиниши (ISO/IEC 21:1999 IDT)
- * O'z DSt 002:2006 Стандартларнинг умумдавлат таснифлагичи
- * Standartni tuzilishiga qo'yiladigan talablar

Standart elementlari:

Standart ayrim elementlardan iborat.

Umumiy hollarda standartga quyidagi elementlar kiritiladi:

1. muqova;
2. titul varaq;
3. muqaddima;
4. mundarija;
5. kirish;
6. nomi;
7. qo‘llanish doirasi;
8. me‘yoriy havolalar;
9. atamalar va ta‘riflar;
10. belgilash va qisqartmalar;
11. asosiy me‘yoriy qoidalar;
12. ilovalar;
13. bibliografiya;
14. bibliografik ma‘lumotlar;
15. standartning oxirigi beti (bajaruvchilar imzo qo‘yadigan varaq. va kelishish varag‘i).

Zaruriyat bo‘lganida standartga «Mundarija», «Kirish», «Me‘yoriy havolalar», «Atamalar va ta‘riflar», «Belgilash va qisqartirishlar», «Ilovalar», «Bibliografiya» elementlarning mazmuni va bayoni ularning o‘ziga xosligiga asoslanib kiritiladi.

* **Muqova**

Standartning muqovasida davlat va rus tillarda uning belgilanishi, toifa va nomi keltiriladi.

Standart muqovasi A ilovaga asosan rasmiylashtiriladi.

* **Titul varaq**

Standartning titul varag'ida uning belgilanishi nomi va GOST 7.4 bo'yicha nashriyot to'g'risida chiqish ma'lumotlar keltiriladi.

Standartning titul varag'i ushbu standartning V ilovasiga asosan rasmiylashtiriladi.

To'planning titul varg'ida davlat va rus tillarda to'planning nomi, to'plamga kiritilgan standartlar belgilanishi, «Rasmiy nashr» so'zi (O'zstandart,. Davarxitektqurilish, Davtabiatqo'm, Sog'liqni saqlash vazirligi tomonlaridan nashr etilayotgan hujjatlar to'plami uchun), GOST 7.4 bo'yicha chiqish ma'lumotlar keltiriladi.

To‘planning titul varag‘ini misoli S ilovada keltirilgan.

Oxirgi betda joylashtirilgan «to‘planning mundarijasi” elementda, to‘plamga kiritilgan barcha standartlarni belgilanishi va nomi, shuningdek, biridan biriga o‘tuvchi nomerlashning ushbu standartlar boshlanadigan betlari keltiriladi.

* **So‘zboshi**

Standartning so‘zboshida ushbu standart to‘g‘risida umumiy ma’lumotlar keltiriladi.

Standart so‘zboshida keltirilgan u to‘g‘risidagi umumiy ma’lumotlar «So‘zboshi” sarlavhadan keyin joylashtiriladi, arab raqamlar bilan nomerlanadi (1, 2, 3. va h.k.) va quyida keltirilgan ta’riflardan foydalanilgan holda quyidagi ketma-ketlikda joylashtiriladi.

O‘zbekiston milliy standarti to‘g‘risida ma’lumotlar.

a) standartni ishlab chiqish va uni tasdiqlashga kiritish to‘g‘risida ma’lumotlar.

1. _____

.tashkilotning to‘liq nomi (ishlab chiquvchi va birga bajaruvchi)

tomonidan ISHLAB CHIQLIGAN.

2.- _____ ---

tashkilot uning yordamchi qo‘mitasining nomi TQ bo‘lmanida esa,

---- _____

standartni tasdiqlashga topshirgan idoraning nomi tomonidan KIRITILGAN.

Standartni ishlab chiqqan tashkilot, uni tasdiqlashga topshirgan taqdirda, quyidagi ta’rif ishlatiladi:

«1. _____

Standartni ishlab chiqqan va tasdiqlashga topshirgan tashkilotning nomi tomonidan ISHLAB CHIQLIGAN VA KIRITILGAN

b) tasdiqlash to‘g‘risida ma’lumot:

_____ tomonidan TASDIQLANGAN _-..

Standartni tasdiqlagan idoraning nomi,

_____ raqami va sanasi ko‘rsatilib, tasdiqlanganligi to‘g‘risida hujjat .

O‘zbekiston milliy standarti to‘g‘risida ma’lumotlar.

s) standart xalqaro yoki mintaqaviy darajada qo‘llanilishi (uyg‘unlashtirilishi) to‘g‘risida ma’lumot.

d) O‘RNIGA ushbu standart ishlab chiqilgan standart (standartlar) to‘g‘risida ma’lumot.:

«4. _____ --
_____ O‘RNIGA
standart (standartlarni) belgilanishi

yoki

«4.-- _____ -- _____ qismi
O‘RNIGA
standartni belgilanishi

yoki standart ilk bor joriy etilishi to‘g‘risida ma’lumot:

«4 DASTLABKI JORIY ETILISHI»

O‘zbekiston milliy standarti to‘g‘risida ma’lumotlar.

O‘zbekiston hududida O‘z DSt 1.7. da ko‘zda tutilgan hollarda davlatlararo standartlar o‘rniga milliy standart joriy etilganida, bu ma’lumotlardan so‘ng o‘rniga ushbu standart qo‘llanilishi lozim bo‘lgan aniq davlatlararo standart to‘g‘risida ma’lumot keltiriladi.

«Ushbu standart amalda joriy etilishi bilan GOST

davlatlararo standartning belgilanishi va nomi

O‘zbekiston hududida amal qilishi to‘xtatiladi”

ye) standartni qayta nashr etish to‘g‘risida ma’lumot

«5.QAYTA NASHR ETISH-_____” yil

yoki standartning yangi nashri to‘g‘isida ma’lumot

«5-___sonli o‘zgartirish_____sonli o‘zgartirishlar bilan NASHR ETISH

“

o‘zgartirish raqami (o‘zgartirishlar raqami)

O‘zbekiston milliy standarti to‘g‘risida ma’lumotlar.

g) Agar standartni ishlab chiqishda foydalanilgan hujjatlar patent huquqi ob’ektiga mansub bo‘lsa, shu hujjatlar to‘g‘risida ma’lumot. Patentlar raqami va sanasi, ixtiroga patent berishga talabnoma, foydali modellar, sanoat namunalari ko‘rsatiladi.

h) Ma’lumotni chop etish tartibi standartni amalda joriy etish, standartga o‘zgartirishlar kiritish va ularni amalda joriy etish, standart amal qilishini tugatish, uni qayta ko‘rib chiqish yoki bekor qilish to‘g‘risida ma’lumot.

Ushbu standart va o‘zgartirishlari O‘zbekiston hududida amalda joriy etilganligi (amal qilishi tugatilganligi) to‘g‘risidagi ma’lumot O‘zstandart Agentligi tomonidan chiqariladigan ko‘rsatkichda chop etiladi. Ushbu standart qayta ko‘rib chiqilgan yoki bekor qilingan taqdirda, tegishli ma’lumot «O‘zstandart» Agentligi tomonidan chiqariladigan ma’lumot ko‘rsatkichda chop etiladi.

Izoh - Standartni nashr etishda-i) sanab o‘tishlarga asosan keltiriladigan ma’lumotlar kursiv bilan ajratib ko‘rsatiladi.

* Korxonada standarti to'g'risida ma'lumot.

a) standartni ishlab chiqish va tasdiqlash to'g'risida ma'lumot.

«1. _____»

Standartni ishlab chiqqan bo'linmaning nomi tomonidan ISHLAB
CHIQLIGAN.

2.-

Standartni tasdiqlagan tashkilotning nomi hujjatning nomi, sanasi va raqami
-----tomonidan TASDIQLANGAN.

b) o'rniga ushbu standart ishlab chiqilgan me'yoriy hujjat (me'yoriy hujjatlar)
to'g'risida ma'lumot.:-

«4. _____ O'RNIGA»

me'yoriy hujjatni belgilanishi

yoki

«4 sohadagi _____»

me'yoriy hujjatni belgilanishi

yoki standart dastlabki joriy etilishi to'g'risida ma'lumot.

«4 DASTLABKI JORIY ETILISHI»

s) standartni qayta nashr etilishi yoki o‘zgartirishlar bilan yangi nashri to‘g‘risida ma’lumot.(3.4.2.1.e) o‘xshash)

Milliy darajadagi tavsiyanomalar to‘g‘risida ma’lumot -
3.4.2.1.o‘xshash.

Zaruriyat bo‘lganida so‘zboshiga qo‘shimcha ma’lumotlar kiritilishi mumkin.

„**So‘zboshi**“ titul varag‘idan keyingi betga (uning orqasiga) joylashtiriladi va betning yuqori qismiga joylashtirilgan tegishli sarlavha bilan boshlab o‘rtasiga bosh harf bilan yoziladi hamda nashr etishda yarim qora shrift bilan ajratib qo‘yiladi.

Mundarija

Agar standartning hajmi 10 betdan ko‘p bo‘lsa, unga «Mundarija» elementni qo‘shishga tavsiyanoma etiladi.

„Mundarija“ element yangi betdan boshlanib, standartning so‘zboshidan keyin joylashtiriladi. Bunda „Mundarija“ so‘zi betning yuqori qismini o‘rtasiga bosh harflar bilan yoziladi va yarim qora shrift bilan ajratib qo‘yiladi.

Kirish

Standart ishlab chiqilish sabablarini asoslab berish zarur bo'lsa, „Kirish“ elementi kiritiladi.

Kirish tarkibida talablar bo'lmashligi kerak.

„Kirish“ element „Mundarija“ element tugaydigan betdan so'ng keyingi betga (betlarga), u bo'lmaganida esa- „So'zboshi“ joylashtirilgan betdan keyingi betga joylashtiriladi. Bunda „Kirish“ so'zi, kirish boshlanadigan betning yuqori qismiga shu betning o'rtasiga bosh harflar bilan yoziladi va yarim qora shrift bilan ajratib qo'yiladi.

Nomi

Standart nomi qisqa bo'lishi, standartlashtirish ob'ektni va standart o'rnatadigan qoidalarning umumlashtirilgan mazmunini aniq tavsiflashi, shuningdek umumiy qoida bo'yicha standart ko'rsatkichiga (katalogga) ushbu standart to'g'risida ma'lumotni kiritish qulay bo'lishi uchun O'z DT 002 ga asosan standartni bir xil tasniflashni ta'minlashi kerak.

Standart nomi odatda sarlavha va kichik sarlavhadan iborat bo‘lishi kerak.
Misollar:

1 ASBOBSOZLIK MIKROSKOPLAR

Umumiy texnikaviy talablar

2 PISHLOQ

Nitrit va nitratlarni aniqlash usuli

Agar standart asos bo‘luvchi, tashkiliy – metodik yoki umumtexnikaviy standartlar tizimini ifodalaydigan standartlar majmuiga kirgan taqdirda, standart sarlavhasi oldida majmuining barcha standartlari uchun umumiy va shu tizimning nomi bo‘lgan guruhga oid sarlavha ko‘rsatiladi.

Misol - konstruktorlik hujjatning yagona tizimi.

ELEKTR SXEMALAR

Atamalar va ta’riflar

Asoslangan holatlarda umumtexnikaviy yoki tashkiliy-metodik standartlar tizimiga (majmui) kiradigan standart nomi, guruhga oid sarlavha va kichik sarlavhadan iborat bo‘lishi mumkin.

Misol - mehnat xavfsizligi standartlarning tizimi

Asosiy qoidalar

Standart sarlavhasi bosh harflar bilan yoziladi. Standartning guruhga oid sarlavhasi va kichik sarlavhasi bosh harf bilan boshlanib, kichik harflar bilan yoziladi.

Standart sarlavhasini standartlashtirish ob'ekti belgilab beradi. Sarlavhada standartlashtirishning ushbu ob'ektini boshqa ob'ektlardan farqlaydigan kerakli va yetarli belgilar keltiriladi.

Agar standart o'xshash mahsulotlar (xizmatlar) guruhiga taalluqli bo'lsa, u holda uning sarlavhasi O'zbekistonda amal qiluvchi mahsulotlar (xizmatlar) tasniflagichi bo'yicha tegishli guruhni nomi hisobga olinib tuziladi.

Izoh - Mudofaa mahsulotiga ishlab chiqilgan standartlarning sarlavhasi ushbu mahsulotga tegishli bo'lgan tasniflagichlar hisobga olinib tuziladi.

Standartlashtirish ob'ektni yanada to'liq ta'riflash uchun standart sarlavhasiga qo'shimcha ta'riflar kiritiladi. Bu ta'riflar quyidagi belgilar bilan. mahsulotni ta'riflashi mumkin:

-mahsulot (xizmatlar)ning muayyan guruhiga mansubligi bo'yicha.

Misollar

1 UNIVERSAL YUKORTGICHLAR

-ushbu mahsulotni bitta (yoki ko'p) muayyan usul bilan tayyorlash usuli bo'yicha;

2 ISSIQLAYIN KATANKA QILINGAN LENTALAR.

-mahsulot tayyorlangan material bo'yicha;

Standart sarlavhasini davlat tilda bayon etishda, avval ayrim hollardan umumiy hollar prinsipiga muvofiq ularni axamiyatga ega bo‘lgan ta’riflarini (sifat) yozish lozim oxirida esa, ot (standartlashtirish ob’ektning nomi) bo‘lishi kerak.

Misollar

1 QUYMA KO‘PRIKLI ELEKTR KRANLARI

2 GIDRAVLIK SISTEMALAR BAKI

3 BOSH KIYIMLAR

4 VAKUUM TEXNIKASI

Atamalar va ta’riflar

5 FIZIK OPTIKASI

Rus tildagi standartning sarlavhasida birinchi so‘z ot bo‘lishi, keyingi so‘zlari esa, standartlashtirish ob’ektni muhimligi yo‘sinida qo‘shimcha belgilarini tavsiflovchi sifat (ta’riflar) bo‘lishi kerak, ya’ni standart sarlavhasi so‘zlari teskari tartibda yozilishi kerak.

Misol – QUYMA KO‘PRIKKA OID ELEKTR KRANLAR

Davlat tildagi standart sarlavhasida har qanday holatda soʻzlarni toʻgʻri tartibi saqlanadi, yaʼni avval muhimligi yoʻsinida taʼriflar (sifat)ni yozish kerak.

Standart sarlavhasida qisqartirishlarni, rim raqamlarni, matematik belgilarni, grek harflarni ishlatish tavsiyanoma etilmaydi.

Umumtanolingan abbreviaturalar, kodlar, kattalik birliklari, mahsulotning shartli belgilanishiga kiradigan harfli, raqamli va harf-raqamli qisqartirishlarni ishlatishga yoʻl qoʻyiladi.

Rahbariy hujjat, tavsiyanomalar, norma va qoidalar.nomida kichik sarlavha ishlatilmaydi. Bu nom soʻzlarni toʻgʻri tartibi bilan bosh harf bilan boshlanib kichik harflar bilan yoziladi.

Milliy standartning nomi ingliz tiliga tarjima qilinadi va 5.2.1. ga asosan rasmiylashtiriladigan standartning birinchi betiga yoziladi. Bu nom bosh harf bilan boshlanib, kichik harflar bilan yoziladi.

Standartning titul varagʻi va birinchi betida koʻrsatiladigan standartning ingliz tildagi nomidan tashqari standartning. nomi yarim qora shrift bilan ajratib qoʻyiladi.

Qo‘llanish doirasi

„Qo‘llanish doirasi“ elementda standartning belgilangan maqsadi va uni joriy etilish sohasi (standartlashtirish ob‘ekti) ko‘rsatiladi, zaruriyat bo‘lganda esa, standartning qo‘llanish doirasi aniqlashtiriladi.

Standartning belgilangan maqsadi va qo‘llanish doirasi ko‘rsatilganda esa, quyidagi formulirovkalar ishlatiladi: «Ushbu standart o‘rnatadi...» yoki «Ushbu standart.....o‘rnatadi va.....ga taalluqli”.

Standartning qo‘llanish doirasi aniqlashtirilganda quyidagi formulirovkalar ishlatiladi: «Ushbu standart.....qo‘llash uchun mo‘ljallangan”, yoki «Ushbu standart shuningdek... qo‘llanilishi mumkin”.

Umumiy texnikaviy shartlarni yoki texnikaviy shartlarni o‘rnatadigan standartda, standartning belgilangan maqsadi keltirilmaydi, balki standartlashtirish ob‘ekti va (zaruriyat bo‘lganda) standartni joriy etish sohasi aniqlashtirilib, standart matnida uni qisqa yozuvi ko‘rsatiladi.

„Qo‘llanish doirasi“ elementi 1 bo‘linma kabi belgilanadi va standartning birinchi betiga joylashtiriladi.

Me'yoriy hujjatlarga havolalar.

Agar (milliy darajadagi va tashkilot) standartning matnida, darajasi shunday yoki undan yuqori bo'lgan boshqa standart va texnik-iqtisodiy hamda ijtimoiy ma'lumot tasniflagichlari (keyinchalik – tasniflagichlar) ga me'yoriy havolalar berilgan bo'lsa, „Me'yoriy hujjatlarga havolalar“ („Me'yoriy havolalar“) elementi ko'rsatiladi.

Darajasi yuqori yoki shunday bo'lgan boshqa tavsiyanoma, norma va qoidalarga havolalar berilgan bo'lsa, tavsiyanomanomalar, norma va qoidalarda „Me'yoriy hujjatlarga havolalar“ elementi ko'rsatiladi.

„Me'yoriy hujjatlarga havolalar“ elementi 2 bo'linma ko'rinishida rasmiylashtiriladi. Unda quyidagi ketma-ketlikda bayon qilinadigan havola etiladigan hujjatlarning ro'yxati keltiriladi:

a) O'zbekiston milliy standartlarida:

- O'zbekiston hududida qabul qilingan davlatlararo standartlar:
- O'zbekiston hududida davlatlararo standartlar sifatida amal qiladigan, SEV standartlari:
- O'zbekistonda qabul qilingan davlatlararo tasniflagichlar:
- O'zbekiston milliy standartlari:
- umumdavlat tasniflagichlar:

b) korxonalar standartlarida:

Me'yoriy hujjatlarga havolalar.

c) ro'yxati bo'yicha me'yoriy hujjatlar;

- korxonalar standartlari.

d) milliy darajadagi tavsiyanomalar, norma va qoidalarda:

- davlatlararo standartlashtirish bo'yicha O'zbekiston hududida qabul qilingan qoidalar va tavsiyanomalar;

- milliy darajadagi tavsiyanomalar.

Me'yoriy hujjatlarga havola etilgan ro'yxat, «Ushbu standartda quyidagi standart va tasniflagichlarga havola etilgan» so'zlar bilan boshlanadi. Agar tavsiyanomalarda boshqa tavsiyanomalarga havola qilingan bo'lsa, u holda ko'rsatilgan formulirovkada barcha me'yoriy hujjatlar holatini sanab o'tish o'rniga, «...quyidagi me'yoriy hujjatlarga» deb ko'rsatiladi.

Havola qilingan standartning tasdiqlangan (qabul qilingan) yili tegishli ko‘rsatkich (katalog) da keltirilgan raqamlarning sonidan foydalanilgan holda ko‘rsatiladi.

Havola qilingan me‘yoriy hujjatlar ro‘yxatidan so‘ng, quyidagi ma‘lumotlar bilan izoh keltiriladi: «Ushbu standartdan foydalanilganda, joriy yilning 1 yanvar holati bo‘yicha tuzilgan, standart (tasniflagich)larning tegishli ko‘rsatkichi va joriy yilda nashr etilgan tegishli ma‘lumot ko‘rsatkichlari bo‘yicha O‘zbekiston hududida standart (va tasniflagichlar) amal qilishini tekshirish maqsadga muvofiqdir. Agar havola etilgan hujjat almashtirilgan (o‘zgartirilgan) bo‘lsa, u holda shu standartdan foydalanilganda, almashtirilgan (o‘zgartirilgan) standartga amal qilish kerak. Agar havola etilgan hujjat almashtirilmasdan bekor qilingan bo‘lsa, u holda unga havola qilingan qoida, shu havolaga daxldor bo‘lmagan qismida ishlatiladi”.

„Me‘yoriy xujjatlarga havolalar“ elementga faqat amaldagi me‘yoriy hujjatlar to‘g‘risidagi ma‘lumotlar kiradi.

Standart loyihasida ishlab chiqilayotgan standart bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lgan standartlarni bir vaqtning o‘zida amalda joriy etilishi batamom ta‘minlangan taqdirda, ular loyihasini havola etilgan me‘yoriy hujjatlar ro‘yxatiga kiritishga yo‘l qo‘yiladi.

Atamalar va ta'riflar

Standartda «Atamalar va ta'riflar» elementi, avval standartlashtirilmagan atamalarni aniqlash yo'li bilan ushbu standartdan foydalanuvchilar o'rtasida atamalar borasida hamfikrlikni ta'minlash zaruriyati bo'lganda ko'rsatiladi.

«Atamalar va ta'riflar» elementi bir nomli bo'lim sifatida rasmiylashtiriladi va quyidagi so'zlar bilan boshlanadi:

«Ushbu standartda tegishli ta'riflar bilan quyidagi atamalar qo'llanilgan».

Standartda atamalar va ta'riflarni aniqlashda, standart atamalari va ularning ta'riflariga talablari xususdagi [1] qoidalar hisobga olinadi.

Har bir atamalar moddasiga, «Atamalar va ta'riflar» (3 yoki 2 bo'lim) bo'lim raqamidan va undan nuqta bilan ajratilgan shu bo'limdagi moddaning tartib raqamidan iborat bo'lgan raqam beriladi.

Atamalar kichik harf bilan*, ta'riflar esa –bosh harf bilan yoziladi.

Atama ta'rifdan ikki nuqta bilan ajratiladi. Abbreviatura bilan ifodalangan, atamaning qisqa shakli, uni nuqta vergul bilan ajratib, atamadan keyin keltiriladi. Boshqa hollarda atamaning qisqa shaklini yozish uchun, atamaning tushirib qoldiraladigan qismi kichik qavs ichiga olinadi.

Zaruriyat bo'lganda atamalar moddasiga, belgilanadigan atama va uni ta'rifidan o'ng tarafda alohida ustunda keltiriladigan ingliz, fransuz va nemis tillardagi (ayrim holatlarda esa ispan va boshqa tillarda) atamalar ekvivalenti kiritilishi mumkin.

Atamaning boshqa tildagi ekvivalentlari tillar kodlari bilan keltiriladi va quyidagi tartibda joylashtiriladi

De –nemis

en -ingliz

es-ispan

ft -franzuz

Izoh - Boshqa tillar nomlarining kodlari – GOST 7.75 bo'yicha

Belgilash va qisqartmalar

Agar standartda ko‘p miqdorda (beshta va undan ko‘p) belgilash va /yoki qisqartmalar ishlatilishi kerak bo‘lsa, u holda ularni o‘rnatish uchun standartning quyidagi maxsus tuzilmaviy elementlaridan biri ishlatiladi, ular ushbu standartning alohida bir nomli bo‘linma ko‘rinishida ko‘rsatiladi: «Belgilash va qisqartirtmalar», «Belgilashalar». Standartning bu bo‘limda ushbu standartda qo‘llaniladigan belgilash va qisqartirishlar o‘rnatiladi, va ularning rasshifrovkasi va/yoki kerakli tushuntirishlar

ko‘rsatiladi. Bunda belgilash va qisqartirishlar ro‘yxati alifbo tartibida yoki ushbu ro‘yxatda belgilash va qisqartirishlarni qidirish qulay bo‘lishligi uchun standart matnida birinchi ko‘rsatib o‘tilishi tartibda tuziladi.

Standartda «Atamalar va ta’riflar» hamda «Belgilash va qisqartmalar» («Belgilash» va «Qisqartmalar») elementlarni bitta «Atamalar, ta’riflar, belgilash va qisqartmalar» («Ta’riflash va belgilashalar atamalari», «Belgilash va qisqartmalar atamalari») bo‘limga birlashtirishga yo‘l qo‘yiladi.

Izoh - Agar ushbu standartda ishlatiladigan barcha belgilash va qisqartmalar unda o‘rnatilgan atamalarga mansub bo‘lsa, u holda standartning tegishli bo‘linmasi «Atamalar va ta’riflar» deb ataladi va 3.10 ga asosan rasmiylashtiriladi.

Asosiy me'yoriy qoidalar

Standartning asosiy me'yoriy qoidalari, O'z DSt 1.0 va O'z DSt 1.15 ga asosan aniqlangan ushbu standartning turi, standartlashtirish ob'ekti va aspektning o'ziga xosligidan kelib chiqib, tarkibi va mazmuni. 6 bo'linma talablari,. xalqaro (mintaqaviy yoki milliy) standart qo'llanilganda esa - O'z DSt ISO/IEC 21 talablari hisobga olinib o'rnatiladigan bo'linma kabi rasmiylashtiriladi.

Standartning asosiy me'yoriy qoidalaridan iborat bo'lgan bo'limlarining bayoni—4 bo'lim talablariga asosan, standartda xalqaro (mintaqaviy yoki milliy) standart qo'llanilganda esa – O'z DSt ISO/IES 21 talablari ham hisobga olingan holda rasmiylashtiriladi

Ilovalar

Standartning asosiy qismini to'ldiruvchi material, ilovalar ko'rinishida ko'rsatiladi. Ilovalarda hajmi va/yoki formati kata bo'lgan grafik materialni, katta formatdagi jadvallarni, hisoblash usullarni, apparatura va asboblarning ta'riflarini, algoritmlar va EXM da yechiladigan masalalar dasturini ko'rsatish maqsadga muvofiq..

Huquqiy holati bo'yicha ilovalar majburiy, tavsiyaviy yoki ma'lumotga oid bo'lishi mumkin.

Standart ilovalari «Ilova» so'zidan so'ng A dan boshlab lotin alifboning katta harflari bilan (I va O harflaridan tashqari) belgilanadi.

Lotin alifbo harflari batamom ishlatilib bo'lingan taqdirda, ilovalar arab raqamlari bilan belgilanadi.

Agar standartda bitta ilova bo'lsa, u "A" harf bilan belgilanadi.

Ilovalar standartning asosiy qismi bilan betlarni umumiy to'ppa to'g'ri nomerlariga ega bo'lishi kerak.

Standart matnida barcha ilovalarga havolalar berilishi kerak.

Ilovalar standart matnida ular havola etilgan tartibda joylashtiriladi va 4 bo'linma talablariga asosan bayon etiladi.

Standartda ilovalar, 3.13.4 asosan ko'rsatiladigan yozuvlardan tashqari, kichraytirilgan shrift bilan ajratib qo'yiladi.

Bibliografiya

Agar standartda 4.8.5. asosan havolalar berilgan bo'lsa, shu standartga barcha ilovalardan keyin bibliografik ma'lumotlar varag'i oldidan «Bibliografiya» qo'shimcha element kiritiladi.

«Bibliografiya» elementiga, kvadrat qavslarda keltirilgan havola etilgan me'yoriy hujjatlarning tartib nomerlariga asosan, standart va uning ilovalarida ko'rsatilgan tartibda tuziladigan, 4.8.5 da ko'rsatilgan havola etilgan me'yoriy hujjatlarning ro'yxati kiritiladi.

Misol*-

Bibliografiya

[1] Qurilish norma va qoidalar

KMK 2.01.-94

[2] ISO/MEK 2:1996

(ISO/IES Guide 2:1996)

Bibliografik ma'lumotlar standartning oxiridan oldingi betga yoziladi.

Standartning bibliografik ma'lumotlari quyidagilardan iborat:

- standartni nashr etishga tayyorlashda «O'zstandart» agentligi tomonidan o'rnatilgan tartibda qo'yiladigan o'nli universal tasniflash (O'UT) indeksi;

- O'z DST bo'yicha standart mansub bo'lgan guruh yoki kichik guruh kodlari;

- muhim so'zlar.

Standartda quyidagilarni ishlatishga yo‘l qo‘yilmaydi:

- so‘zlashuv tilni ishlatilishi, texnitsizm, va professionalizm
- bir xil bitta tushunchalar uchun ma’nosi o‘xshash bo‘lgan har xil ilmiy-texnikaviy atamalar (sinonimlar), shuningdek o‘zbek va rus tillarda ma’nosi bir xil bo‘lgan so‘zlar va atamalar mavjud bo‘lganda, chet el so‘zlarni va atamalarni,
 - ixtiyoriy so‘z birikmalarini.

Formulalar, jadvallar va rasmlardan tashqari standart matnida quyidagilarni qo‘llashga yo‘l qo‘yilmaydi:

- kattaliklarni salbiy qiymatlari oldidan «-» matematik belgini («minus» so‘zi yozilishi kerak),
- diametрни belgilash uchun «Ø» belgini («diametr» so‘z yozilishi kerak),
- kattaliklarning sonli qiymatlari bo‘lmagan matematik belgilarni, masalan, «>»(ko‘p), «<» (kam) «=» (teng), «≥» (ko‘p yoki teng), «≤» (kam yoki teng), «≠» (teng emas), shuningdek «№» (raqam), va «%» (protsent)

Berilgan aniqlik bilan mahsulotni tayyorlash (ishlarni bajarish uchun) uchun standartda o‘rnatiladigan ko‘rsatkichlarning sonli qiymatlari, odatda O‘z DSt talablariga amal qilgan holda chegaraviy og‘ishlar bilan keltiriladi yoki eng ko‘p va (yoki) eng kam qiymatlar kabi ko‘rsatiladi.

Me'yoriy hujjatning titul yarag'ini rasmiylashtirish qoidalari

1

me'yoriy hujjatni belgilaniши

2

me'yoriy hujjatni toifasi

3

me'yoriy hujjatni nomi

4

«Расмий нашр» сўзи. Me'yoriy hujjatning loyihasida ushbu sўzlar ўrniga 5.2.3 ga asosan loyiha tўg'risida axborot keltiladi

5

me'yoriy hujjatni tasdiqlagan idorani nomi

6

me'yoriy hujjatni tasdiqlagan idorani joylashgan joyi

С Илова (маълумот учун) Меъорий ҳужжат тўпламининг титул варағини расмийлаштириш мисоли

ЎЗБЕКИСТОН СТАНДАРТЛАШТИРИШ ДАВЛАТ ТИЗИМИ

O'z MSt 1.0:2008, O'z MSt 1.1: 2008, O'z MSt 1.3:2008,
O'z MSt 1.6:2008, O'z MSt 1.8:2008

Расмий нашр

Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва
сертификатлаштириш агентлиги

Тошкент

* **Е Илова (мажбурий)**
Ўзбекистон миллий стандартининг биринчи бетини шакли

стандартнинг белгиланиши

ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ СТАНДАРТИ	

стандартнинг давлат тилидаги номи	

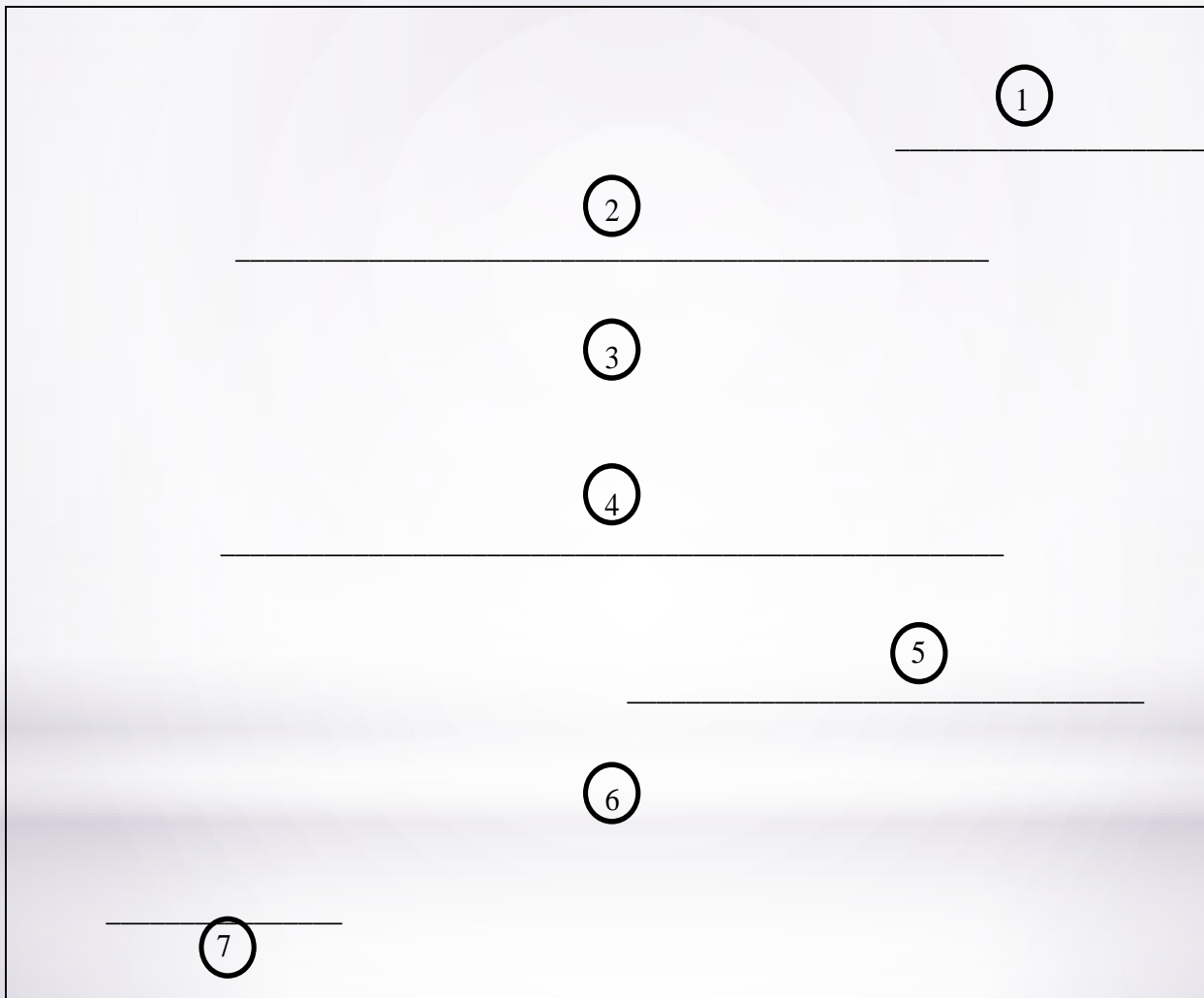
стандартнинг рус тилидаги номи	

стандартнинг инглиз тилидаги номи	
кун	Жорий этиш санаси _____ йил, ой,
Стандарт матни	

Расмий нашр	
1	

Ғ Илова
(мажбурий)

Миллий даражадаги тавсияномаларнинг биринчи бетини шакли

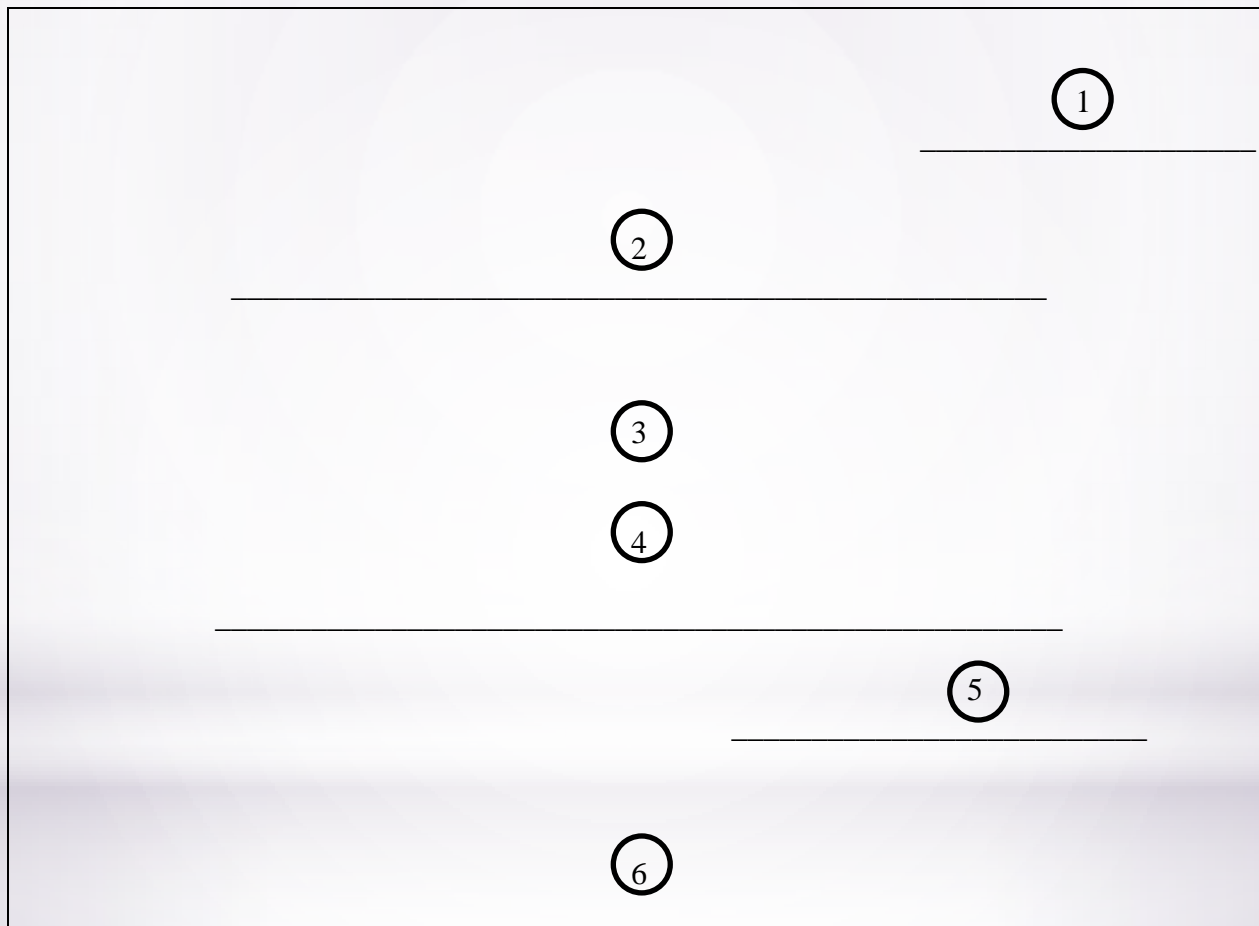
Миллий даражадаги тавсияномаларнинг биринчи бетини шакли

*** Миллий даражадаги тавсияномаларнинг биринчи бетини расмийлаштириш қоидалари**

- 1 меъёрий ҳужжатни белгиланиши
- 2 меъёрий ҳужжатни тоифаси
- 3 меъёрий ҳужжатни давлат тилидаги номи
- 4 меъёрий ҳужжатни рус тилидаги номи
- 5 меъёрий ҳужжатни жорий этиш санаси ёки амал қилиш муддати
- 6 меъёрий ҳужжатни матни
- 7 «Расмий нашр» сўзи

Г Илова
(тавсия этиладиган)

Қорхона стандарти меъёрий ҳужжатларининг биринчи бетини шакли

Г Илова

(тавсия этиладиган)

Корхона стандарти меъёрий ҳужжатларининг биринчи бетини шакли

Корхона стандартининг биринчи бетини расмийлаштириш қоидалари

- ① стандартни белгиланиши
- ② меъёрий ҳужжатни тоифаси
- ③ меъёрий ҳужжатни давлат тилидаги номи
- ④ меъёрий ҳужжатни рус тилидаги номи
- ⑤ меъёрий ҳужжатни жорий этиш санаси ёки амал қилиш муддати
- ⑥ меъёрий ҳужжатнинг матни

Н Илова
(мажбурий)

Стандарт бетларининг шакли (биринчи бетдан ташқари)

а) жуфт

стандартни
белгиланиши

матн

бетнинг номери

б) тоқ

стандартни
белгиланиши

матн

Ҷ Илова

(тавсия этиладиган)

Стандартлар бетларининг шакли (биринчи ва охириги бетидан ташқари)

а) жуфт

стандартни белгиланиши	
СТАНДАРТ НИНГ ДАВЛАТ ТИЛИДАГИ МАТНИ	СТАНДАРТН ИНГ РУС ТИЛИДАГИ МАТНИ
ГРАФИК МАТЕРИАЛ*	
СТАНДАРТ НИНГ ДАВЛАТ	СТАНДАРТН ИНГ РУС ТИЛИДАГИ

б) тоқ

стандартни белгиланиши	
СТАНДАРТ НИНГДАВЛ АТ ТИЛИДАГИ МАТНИ	СТАНДАРТ НИНГ РУС ТИЛИДАГИ МАТНИ
ГРАФИК МАТЕРИАЛ*	
СТАНДАРТ НИНГ	СТАНДАРТ НИНГ РУС

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “O‘zbekiston Respublikasida metrologiya xizmatlari ko‘rsatish tartibini takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” gi Vazirlar Mahkamasining 29.08.2020 dagi 528-sonli qarori
2. Ю.А.Орлов, Д.Ю.Орлов, Е.В.Арефьев и др.
«Метрологическая экспертиза и нормоконтроль технической документации» ВлГУ-2019. 79 с.
3. O‘zDSt 1.6:200_
4. O‘zDSt 1.21:2015 Hujjatlarning ekspertizasi.

